

О. А Теряник, ст. викладач,
Класичний приватний університет

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена дослідженню проблем статистичного забезпечення моніторингу регіональних стратегій розвитку та визначенню шляхів вирішення виявлених проблем.

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена исследованию проблем статистического обеспечения мониторинга реализации региональных стратегий развития и определению путей решения выявленных проблем.

ANNOTATION. Article is devoted to the problems of statistical support for monitoring the implementation of regional development strategies and identify solutions to the problems identified.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: моніторинг, стратегія, результат, ефект.

Вступ

Соціально-економічний розвиток регіону та реалізація регіональної стратегії не може здійснюватися без регулярного моніторингу процесів, що відбуваються на його території. Останніми десятиліттями моніторинг та оцінювання набули широкого визнання і є традиційним інструментом управлінської діяльності в багатьох країнах світу.

Сьогодні моніторинг та оцінювання використовують для визначення результативності й ефективності стратегій, програм і проектів, офіційними розробниками та виконавцями яких є органи державної влади та місцевого самоврядування різних рівнів [1]. Як наслідок, у деяких розвинутих країнах оприлюднюють звіти про результати виконання стратегій, програм і проектів, що базуються на аналізі значного переліку кількісних і якісних даних. Такі звіти дозволяють визначити ефективність впровадження програм та відповідність їх потребам суспільства. Це дає змогу керівникам відповідних організацій своєчасно й адекватно реагувати задля коригування як самих стратегій, програм та проектів, так і відповідної державної чи місцевої політики.

В Україні запровадження сучасних підходів до інформаційного забезпечення, моніторингу та оцінювання урядових та регіональних програм поки що нова й не поширена управлінська практика. Проблеми інформаційного забезпечення регіонального

розвитку у вітчизняній науковій літературі останнім часом одержали певну розробку. Регіональні аспекти статистичного оцінювання соціально-економічних проблем знайшли своє відображення в працях учених-статистиків: А. Головача, В. Данилка, І. Єлісеєвої, А. Єріної, В. Захожая, В. Михайлова, М. Пугачової, В. Саріогло та ін. Методологічні та організаційні засади статистичного забезпечення управління розвитком регіону висвітлені в працях В. Колеснік [2; 3], проблеми інформаційних потреб регіонального управління та можливостей їх задоволення досліджувалися В. Котельниковим [4], використанню соціальних показників в управлінні регіонами присвячені роботи І. Калачової [5—7].

Слід зазначити, що не дивлячись на значну кількість наукових праць, актуальним є формування адекватної інформаційної бази стратегічного управління в регіонах. Зокрема, потребують глибокого дослідження проблеми статистичного забезпечення моніторингу регіональних стратегій розвитку.

Постановка задачі

Метою роботи є структуризація проблем статистичного забезпечення моніторингу регіональних стратегій, яка дозволить удосконалити організаційне та теоретико-методичне забезпечення моніторингу та формування системи індикаторів.

Результати дослідження

Моніторинг є специфічною складовою розроблення і впровадження програм та важливим інструментом для результативного управління й стратегічного позиціювання в майбутньому.

Моніторинг — це процес регулярного збору та фіксації даних про ключові елементи реалізації програми протягом періоду її впровадження задля виявлення проміжних результатів і досягнень, своєчасного виявлення проблем та відхилень від запланованих результатів і здійснення необхідних коригувань, забезпечення ефективного використання ресурсів, мінімізації негативних наслідків, визначення можливостей для подальшого розвитку програми тощо.

Моніторинг програм соціально-економічного розвитку регіону базується на комплексності, системності та регулярності використання одних і тих же принципів та інструментів. Він дає змогу здійснювати поточний контроль динаміки змін щодо проблем протягом реалізації програми та своєчасно координувати напрями діяльності, використовувати адекватні методи й засоби.

Слід відзначити, що для вирішення завдань управління визначають два типи моніторингу: моніторинг результату і моніторинг процесу. Моніторинг результату спрямований на оцінювання досягнення запланованого стану, виявлення відхилень. Моніторинг процесу передбачає відстеження впровадження тих чи інших елементів програми та досягнення конкретних результатів програми.

У загальному вигляді моніторинг характеризується як початкова ланка у системі: моніторинг — аналіз — розробка (коригування) політики досягнення бажаної динаміки. Тому завданням моніторингу є не тільки спостереження, а й накопичення фактів про стан реалізації програми.

Найбільш значущим аспектом практичного застосування моніторингу слід вважати інформаційне обслуговування потреб управління. У цьому сенсі принципово важливою позицією є відкритість та доступність інформації. Важливою перевагою моніторингу є порівнянність показників та індикаторів, що входять до складу інформаційно-аналітичної бази [6].

Відзначимо, що в основі будь-якого моніторингу лежать індикатори. Індикатори — це показники, за допомогою яких здійснюється моніторинг і визначається рівень прогресу щодо виконання окремих завдань програми, досягнення очікуваних результатів тощо.

Для потреб моніторингу застосовують різні типи індикаторів. Зауважимо, що найбільш надійним з позиції отримання вихідних матеріалів на різних рівнях управління є моніторинг, побудований на статистичних даних.

Автором проведено аналіз текстів 16 регіональних стратегій розвитку, що дає підстави для узагальнення різних підходів щодо моніторингу й оцінювання реалізації стратегій і підпорядкованих ним програм.

Відбір стратегій у досліджувану сукупність здійснювався на основі таких вимог:

- мають бути представлені різні за розмірами, особливостями та напрямками розвитку регіони;
- мають бути представлені регіони з різними природно-географічними умовами;
- кількість регіонів повинна бути достатньою для аналізу та репрезентативною для узагальнення результатів дослідження.

Виходячи з визначених вимог, у вибіркочну сукупність були відібрані регіональні стратегії таких областей: Вінницька, Волинська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Київська, Кіровоград-

ська, Львівська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська.

Аналіз текстів регіональних стратегій розвитку показав, що в більшості з них відсутній розділ, присвячений питанням організації моніторингу й оцінювання впровадження стратегії.

Суть та вимоги до проведення моніторингу реалізації Стратегії розкриті лише в РСР Закарпатської області. Мета та завдання моніторингу зазначені в РСР Закарпатської, Кіровоградської, Львівської, Тернопільської та Вінницької областей. Механізм упровадження, моніторингу і контролю докладно описаний лише в стратегії розвитку Запорізької області.

Серед варіантів добору показників-індикаторів для моніторингу в регіональних стратегіях пропонуються такі:

— добір для моніторингу загальних показників оцінювання тенденцій регіонального розвитку, які зазначені в Державній стратегії регіонального розвитку до 2015 року (Закарпатська, Кіровоградська області), а саме:

— добір для моніторингу основних показників соціально-економічного розвитку регіону, моніторинг яких має сприяти оцінці досягнення стратегічних цілей стратегії (Вінницька, Черкаська області);

— добір для моніторингу прогнозних показників розвитку окремих галузей соціально-економічного розвитку області (Волинська, Київська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Чернігівська області);

— добір для моніторингу показників досягнення кожної зі стратегічних (пріоритетних) та (або) операційних цілей (Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська).

Варто зауважити, що в переважній більшості регіональних стратегій головною метою визначено поліпшення якості життя мешканців регіону, однак у жодній стратегії не вказані показники, що характеризують якість життя населення.

У більшості областей відповідальним за здійснення моніторингу та оцінювання реалізації регіональної стратегії визначено Головне управління економіки облдержадміністрацій. У Вінницькій області запропоновано створити спеціальний координуючий орган реалізації стратегії, у Львівській області функції здійснення моніторингу покладені на Управління статистики, як орган, який не залучений до процесу реалізації стратегії. У Запорізькій та Закарпатській областях передбачається створити спеціальний орган з представників різних секторів, який готує звіт за результатами моніторингу. При цьому Головне управління економіки обласної

державної адміністрації координує діяльність щодо проведення моніторингу.

Стосовно інформаційного забезпечення для потреб регіонального моніторингу згідно «Методичних рекомендацій щодо розробки регіональних стратегій розвитку» [9] для аналізу та оцінювання фактичного стану регіону пропонується використовувати офіційні дані органів статистики України. Крім того, в Закарпатській області пропонується також використовувати результати анкетувань, соціологічних опитувань, картографічні та ілюстраційні інформаційні матеріали.

На підставі викладеного стає зрозумілим, що в Україні не сформовано цілісний підхід до організації інформаційно-аналітичного забезпечення розробки та впровадження регіональних стратегій розвитку, їх моніторингу та оцінювання.

Проведений аналіз регіональних стратегій розвитку дав змогу визначити основні проблеми статистичного забезпечення моніторингу регіональних стратегій.

Узагальнюючи результати аналізу, можна зазначити, що в регіональних стратегіях розвитку пропонуються різні підходи щодо їх моніторингу та оцінювання, зокрема:

- невизначеність завдань та організації процесу моніторингу;

- ігнорування потреби в моніторингу показників реалізації стратегії (пропонується аналізувати показники соціально-економічного розвитку регіону або ж проводити моніторинг досягнення запланованих результатів);

- наділення функціями моніторингу Головного управління економіки облдержадміністрацій або ж координаційних органів управління реалізацією стратегії;

- майже цілковите ігнорування можливості здійснювати зовнішнє оцінювання.

Усі виявлені проблеми статистичного забезпечення моніторингу регіональних стратегій можна поєднати в такі групи:

- проблеми організаційного забезпечення;

- проблеми системи індикаторів;

- проблеми теоретико-методичного забезпечення.

Серед всієї сукупності наявних проблем ключовою є формування системи індикаторів моніторингу.

Нами проаналізовано та структуровано проблеми статистичного забезпечення моніторингу регіональних стратегій розвитку та визначено недоліки його організаційного та теоретико-методичного забезпечення (рис. 1).

Рис. 1. Проблеми статистичного забезпечення моніторингу регіональних стратегій

Варто зазначити, що відібрані для задоволення інформаційних потреб моніторингу індикатори мають:

- забезпечувати достатню кількість інформації для управління досягненням результатів;
- відображати кількісні та якісні сторони розвитку досліджуваного об'єкту;
- бути економічними з точки зору збору інформації;
- бути обмеженими в своїй кількості.

Вибір системи індикаторів визначають стратегічні та оперативні цілі програм регіонального розвитку. Якість проведеного моніторингу залежить від повноти обраної системи індикаторів та підходів до організації моніторингу.

З огляду на це виникає необхідність вирішення проблем організаційного та теоретико-методичного забезпечення моніторингу регіональних стратегій.

Обґрунтування потреби в моніторингу впливає з визначення моніторингу як управлінської функції, яка передбачає безперервне забезпечення керівництва і зацікавлених сторін даними, що

підтверджують чи спростовують наявність поступу в досягненні очікуваних результатів [3].

До головних завдань моніторингу впровадження регіональної стратегії можна зарахувати збір, узагальнення, періодичний аналіз показників соціально-економічного розвитку регіонів та визначення ефективності реалізації стратегії. Крім того, важливо вирішити питання організації процесу моніторингу, тобто чітко визначити, яка установа, яким чином та за які кошти буде його здійснювати.

Реалізація стратегії передбачає передусім досягнення тих чи інших результатів. Крім того, моніторинг та оцінювання здійснюються задля забезпечення досягнення результатів.

Очікуваний результат має відповідати низці критеріїв. Результат має бути:

- конкретним (має вказувати на природу зміни);
- вимірюваним (може бути вимірним із застосуванням індикаторів);
- досяжним (має бути реалістичним);
- відповідним (має бути відповіддю на визначену проблему);
- чітко окресленим у часі (може бути досягнутий упродовж реалізації програми).

Через це, для організації та проведення ефективного моніторингу регіональних стратегій необхідно визначити методи побудови системи індикаторів, за допомогою яких здійснюється моніторинг і оцінюється рівень прогресу щодо досягнення очікуваних результатів. Означена система індикаторів повинна забезпечувати як моніторинг процесу стратегічного управління, так і моніторинг та оцінювання результатів у цілому та за окремими напрямками розвитку.

Вирішення проблем методичного забезпечення здійснюється шляхом визначення правил, прийомів та методів статистичного дослідження соціально-економічних явищ та обчислення показників — індикаторів моніторингу.

Важливим у моніторингу є питання періодичності отримання інформації. Це пов'язано з необхідністю регулярно мати інформацію про поточний стан та з тим, що різні програми й процеси в суспільстві мають різну динаміку. Може скластися враження, що чим частіше проводиться вимірювання показника, тим краще. Проте часті вимірювання не завжди виправдані, оскільки вони не дають нової інформації тощо. Крім того, кожне вимірювання потребує фінансових витрат, іноді значних. З огляду на це важливо вивчити «життєвий цикл» досліджуваного об'єкта чи процесу й

на основі цього розрахувати необхідну періодичність збору даних для моніторингу. Періодичність збору інформації значною мірою залежить від характеру та суті програми й окремих заходів у рамках її впровадження.

З метою вирішення вказаних проблем і задля організації та проведення ефективного моніторингу регіональних стратегій доцільно створити відокремлений регіональний орган управління, який буде включати представників влади, громадськості, бізнесу та професійних статистиків; визначати методи побудови системи індикаторів, за допомогою яких здійснюється моніторинг і оцінюється рівень прогресу щодо досягнення очікуваних результатів. Такий орган — Агенція регіонального розвитку (АРР) — буде здійснювати інформаційно-статистичне забезпечення управління розвитком регіону (рис. 2).

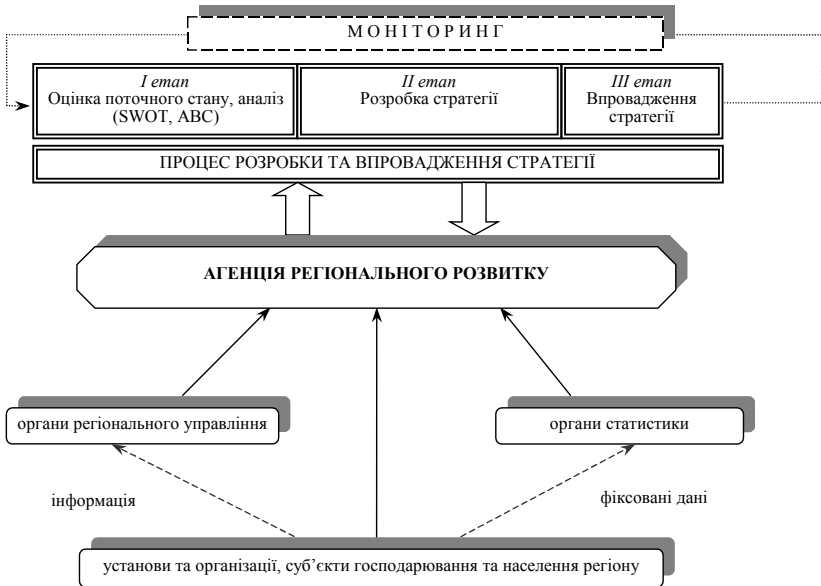

Рис. 2. Концепція інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного управління розвитком регіону

Основними функціями Агенції регіонального розвитку є такі:

- формування спеціально організованої і постійно діючої системи інформаційного забезпечення, необхідної для регіонального управління;
- організація збору та аналізу статистичної інформації;

- здійснення альтернативних інформаційних заходів (проведення соціологічних досліджень, вивчення звітів аналітиків);
- діагностика стану та тенденцій розвитку регіону.

Фінансування діяльності Агенції регіонального розвитку доцільно здійснювати з бюджету розвитку. Діяльність Агенції має бути ефективною, крім того, в повному обсязі повинні забезпечуватися нею інформаційні потреби регіонального управління.

Висновки

Таким чином, можна зазначити, що в Україні не сформовано цілісний підхід до моніторингу та оцінювання регіональних стратегій розвитку. В роботі вперше проаналізовано та структуровано проблеми статистичного забезпечення моніторингу стратегій регіонального розвитку та визначено недоліки його організаційного та теоретико-методичного супроводження. Серед усієї сукупності наявних проблем статистичного забезпечення моніторингу регіональних стратегій ключовою є формування системи індикаторів моніторингу. Вибір системи індикаторів визначають стратегічні та оперативні цілі програм регіонального розвитку. Вирішення проблем методичного забезпечення здійснюється шляхом визначення правил, прийомів і методів статистичного дослідження соціально-економічних явищ та обчислення показників — індикаторів моніторингу. З метою вирішення виявлених проблем та задля організації та проведення ефективного моніторингу регіональних стратегій доцільно створити відокремлений регіональний орган управління, який буде здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управління розвитком регіону, — Агенцію регіонального розвитку (АРР).

Література

1. *Лендъел М.* Моніторинг та оцінювання стратегій і програм регіонального розвитку в Україні / М. Лендъел, Б. Винницький, Ю. Ратейчак. — К. : К.І.С., 2007. — 120 с.
2. *Колеснік В. І.* Регіональна статистика як складова інформаційного забезпечення управління / В. І. Колеснік // Статистика України. — № 4. — 2008. — С. 69—73.
3. *Колесник В. И.* О совершенствовании информационно-аналитической работы регионального органа статистики / В. И. Колесник // Статистика України. — 2007. — № 3. — С. 51—56.
4. *Котельников В. Д.* Региональная статистика: между информационными потребностями и возможностями / В. Д. Котельников // Статистика України. — 2006. — № 1. — С. 49—53.

5. Калачова І. В. Використання соціологічних даних при здійсненні соціального моніторингу / І. В. Калачова // Статистика України. — 2006. — № 2. — С. 11—21.

6. Калачова І. В. Методологічні засади формування соціальної статистики та її використання в управлінні : автореф. дис. д-ра екон. наук спец.: 08.00.10 / І.В. Калачова; Київський нац. економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. — К., 2007. — 36 с.

7. Калачова І. В. Управління соціальними процесами за системою показників «статус—контекст—реакція» / І. В. Калачова // Статистика України. — 2006. — № 3. — С. 66—72.

8. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р.» від 21.07.2006 р. №1 001 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001-2006-%EF>.

9. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України «Про Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку» від 29.07.2002 р. № 224 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/spart09/inx09341.htm>.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2010 р.

УДК 519.86:330.322

Л. Б. Долінський, канд. екон. наук, доц.,

Ю. В. Павленко, аспірантка,

ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ: НЕЧІТКО-МНОЖИННИЙ ПІДХІД

АННОТАЦІЯ. Стаття присвячена питанням оцінювання ефективності діяльності з управління активами інвестиційних фондів. Зважаючи на неоднорідність даних, на основі яких визначається інтегральний показник ефективності управління активами інвестиційних фондів в основну моделі покладено нечітко-множинний підхід.

АННОТАЦИЯ. Статья посвящена вопросам оценивания эффективности деятельности по управлению активами инвестиционных фондов. В связи с неоднородностью данных, на базе которых определяется интегральный показатель эффективности управления активами инвестиционных фондов, модель построена на основе нечетко-множественного подхода.

ANNOTATION. the article is devoted the effectiveness of asset management of investment funds. Because of nonhomogeneity of data on which calculation of performance of investment funds integral index are based the model is based on the multiple-fuzzy approach.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. ефективність управління активами інвестиційних фондів, лінгвістична змінна, функція належності, механізм логічного виводу, фазифікація, дефазифікація.